

„Kai kas nors nutinka, visada būna kaltas kitas.“

William McIlvanney, „Laidlaw“

„Kad ir kur eitų, žmogus visada nešiojasi savo romaną.“

Benito Pérez Galdós, „Fortūnata ir Chasinta“

„Norint ką nors labai stipriai sujaudinti, reikia didelio sielvarto, daug žaizdų ir viešų spektaklių.“

Corneille, „Horacijaus egzaminas“

1940 metų
balandžio 6-oji

1

Tie, kurie tikėjo, kad karas prasidės greitai, jau buvo seniai pavargę jo laukti, o pirmas pavargo ponas Žiulis. Praėjus daugiau nei pusmečiui po visuotinės mobilizacijos, nusivylęs „Mažosios bohemos“ šeimininkas liovėsi tikėti bet kokiais gandai. Aptarnaudama klientus, Luiza buvo nugirdusi, kaip jis viešai pareiškė, kad šiuo karu išvis niekas iš tikrųjų netikėjęs. Anot jo, šis konfliktas ne kas kita, kaip didžiulis sandoris Europos mastu, o įspūdingos patriotinės kalbos, griausmingi pareiškimai – nelyginant didžiulė šachmatų partija, kurioje visuotinė mobilizacija iš tikrųjų tėra papildomas maivymasis. Čia vienur, čia kitur pasitaikė vienas kitas numirėlis. „Be abejo, jų buvo daugiau, nei mums sakoma!“, pavyzdžiui, per neramumus Sare, kurie kainavo gyvybę dviem ar trimis šimtams paprastų žmonių, bet „tai juk ne karas!“ – šaukdavo iškišęs galvą pro virtuvės duris. Rudenį išdalintos kaukės, šiandien pamirštos ant prekystalio kampo, tapo karikatūrų pajuokos objektu. Žmonės nusileisdavo į slėptuves nenorom, tarsi atlikdami tuščią ritualą, nes oro pavojai buvo be lėktuvų, o be mūšių besitęsiantis karas atrodė amžinas. Vienintelis apčiuopiamas dalykas buvo tik priešas, visada tas pats, kuriam išleisti žarnas buvo ketinama trečią kartą per pusę amžiaus, bet neatrodė, kad jis linkęs pulti į mūšį kaip

išdegęs akis. Juoba kad pavasarį štabas leido fronto kareiviams... (apie tai pagalvojęs ponas Žiulis paimdavo skudurą į kitą ranką, o smilių nutaikydavo į dangų, norėdamas pabrėžti situacijos absurdiškumą)... verčiau darbuotis savo daržuose! „Velniai rautų...“ – dūšaudavo jis.

Tad prasidėjus karo veiksmams, nors jie prasidėjo Europos šiaurėje, jo manymu, per toli, jis vėl ėmė lieti širdį. Šaukė visiems, kas tik norėjo klausytis, kad, „turint omenyje, kaip sąjungininkai duoda Hitleriui į skūrą prie Narviko, tai ilgai netruks, o kadangi, jo nuomone, šis reikalas baigtas, jis vėl galėjo grįžti prie nepasitenkinimą keliančių mėgstamiausių temų: infliacijos, dienraščių cenzūros, dienų be aperityvo, šiltų vietelių, kurias gauna nuo karo prievolės atleisti specialistai, kvartalo viršininkų (ypač to sukriošelio Frobervilio), komendanto valandų, anglių kainų, jam nepatiko niekas, išskyrus generolo Gamleno strategiją, kurią laikė nesustabdoma.

– Jeigu jie ateis, tai tik per Belgiją, tą žino visi. Ir aš galiu jums pasakyti, kad jie ten laukiami!

Luiza, nešdama lėkštes su porais aliejaus ir acto padaže ir avies žarnokais su kiaulės kojom, pastebėjo klientą, kuris, nutaisęs skeptišką grimasą, murmėjo:

– Savaiame suprantama, savaiame suprantama...

– Klausyk, žmogau! – užbaubė ponas Žiulis grįždamas prie prekystalio. – Per kur dar turėtų pasirodyti?

Viena ranka jis surinko kietų kiaušinių stovelius.

– Ten neperžengiami Ardėnai!

Drėgnu skuduru jis išvedžiojo didelį apskritimą.

– O štai ten – Mažino linija! Taip pat neįveikiama! Tai iš kur, tavo nuomone, jie pasirodys?

Baigęs spektaklį, bambėdamas pasitraukė į virtuvę.

– Nereikia būti generolu, kad tai suprastum! Po velnių!..

Luiza nesiklausė pokalbio tęsinio, jai rūpėjo ne strateginiai pono Žiulio skeryčiojimaisi, o daktaras.

Daktaru visi vadino jį jau dvidešimt metų, kai jis ateidavo kiekvieną šeštadienį ir atsisėdavo prie staliuko netoli vitrinos. Su Luiza persimesdavo vos keliais, visada mandagiais, žodžiais,

labą dieną, labą vakarą. Pasirodydavo apie vidurdienį ir atsisėdavo su laikraščiu. Nors niekada neužsisakydavo nieko kita, tik dienos desertą, Luiza laikė savo pareiga priimti užsakymą, kurį jis visada patvirtindavo vienodai švelniu balsu: „Taip, vaisių pyrago, puiku.“

Jis skaitydavo naujienas, žiūrėdavo į gatvę, valgydavo, ištuštindavo grafiną ir apie antrą, tuo metu, kai Luiza skaičiuodavo kasą, atsistodavo, sulankstydavo „Paris-Soir“, ant staliuko krašto į lėkštutę padėdavo arbatpinigių ir palikdavo restoraną. Net pastarąjį rugsėjį, kai kavinė-restoranas užė dėl visuotinės mobilizacijos (tą dieną ponas Žiulis buvo taip pakiliai nusiteikęs, kad net norėjosi jam patikėti vadovauti štabui), daktaras nė kiek nebuvo pakeitęs savo ritualo.

Ir staiga, prieš keturias savaites, kai Luiza jam atnešė krembriulė su anyžiais, jis nusišypsojo, palinko prie jos ir paprašė vieno dalyko.

Jeigu būtų pasiūlęs jai pasimylėti, ji būtų skėlusį jam antausį ir toliau ramiai aptarnavusi lankytojus, o ponas Žiulis būtų pasiryžęs atsisakyti savo seniausio kliento. Bet buvo ne taip. Taip, prašymas buvo seksualus, bet... Kaip čia pasakius...

– Norėčiau pamatyti jus nuoga, – ramiai pasakė jis. – Tik kartą. Pažiūrėti į jus, ir nieko daugiau.

Luiza, sunkiai alsuodama, nežinojo, ką atsakyti – nuraudo, tarsi būtų prasižengusi, bet neištarė nė garso. Daktaras jau buvo grįžęs prie savo laikraščio, o Luiza klausė savęs, ar tik jai neprišlapnavo.

Visą darbo laiką ji galvojo tik apie šį keistą pasiūlymą, čia nieko nesuprasdama, čia niršdama, bet neaiškiai jautė, kad jau truputį per vėlu, kad ji turėjo iš karto drąsiai atsistoti prie stalo įsiramusi rankom į klubus, pakelti balsą, pasikviesti liudininkais klientus ir jį sugėdinti... Širdyje juto kylant pykčio bangą. Kai iš rankų jai išslydo lėkštė ir sudužo ant grindų, pasigirdo kažkas panašaus į spragtelėjimą. Ji puolė į salę.

Daktaras jau buvo išėjęs.

Sulenktas laikraštis gulėjo ant staliuko krašto.

Ji piktai griebė jį ir nusviedė į šiukšliadėžę.

– Nagi, Luiza, kokia musė tave įkando? – paklausė ponas Žiulis, žiūrėdamas į daktaro paliktą „Paris-Soir“ ir į skėčius, tarsi jie būtų koks karo grobis.

Jis ištraukė laikraštį, delnu išlygino ir suglumęs pažvelgė į Luizą.

Aptarnauti šeštadieniais „Mažosios bohemos“, kurios vienintelis savininkas ir virėjas buvo ponas Žiulis, klientus Luiza pradėjo dar paauglė. Ponas Žiulis buvo stiprus vyras – lėtų judesių, didele nosimi, su plaukų džiuuglėm ausyse, truputį nurėžtu smakru, žilstelėjusia barzda ir su inžinerijos pulko kareivio prijuoste. Visą laiką vaikščiojo su veltinėm šlepetėm ir galvą dengiančia juoda apskrita berete, todėl niekas negalėjo pasigirti matęs jo pliką kiaušą. Valgyti jis gamindavo trisdešimčiai žmonių. „Paryžietiška virtuvė!“ – sakydavo iškėlęs smilių, jis labai ją brangino. Vienintelis valgis „kaip namie, – sakydavo, – jei klientai nori rinktis, jiems tereikia pereiti gatvę“. Jo veiklą gaubė savotiška paslaptis. Niekas nesuprato, kaip šis sunkus ir lėtas vyras, kurį visą laiką matydavai už prekystalio, įstengdavo pagaminti tiek daug ir tokių skanių patiekalų. Restoranas niekada neištuštėdavo, jis būtų galėjęs aptarnauti klientus vakarais, sekmadieniais ir net prasiplėsti, bet tai daryti ponas Žiulis visada atsisakydavo. „Kai per plačiai atveri duris, niekada nežinai, kas pro jas įeis, – sakydavo ir dar pridurdavo: – Apie tai aš šį tą nutuokiu...“

Būtent jis vieną dieną pasiūlė Luizai padėti jam aptarnauti klientus tais metais, kai jo žmona, kurios jau niekas neprisiminė, išėjo su Markadė gatvės anglių pardavėju. Tai, kas buvo tik draugiška pagalba, nenutrūko ir Luizai besimokant aukštojoje pedagogikos mokykloje. Paskui, kai buvo paskirta į visai šalia veikiančią Domremono pradinę mokyklą, Luiza nė kiek nepakeitė savo įpročių. Ponas Žiulis mokėdavo jai tiesiai į rankas, paprastai apvalindamas sumą dešimtimis frankų, ir tai darydavo niurzgėdamas, tarsi ji būtų jo prašiusi ir jis būtų priverstas duoti tuos pinigus nenoromis.

Luizai atrodė, kad daktarą ji visada pažinojo. Ir jo noras pamatyti ją nuogą jai atrodė dar amoralesnis todėl, kad jis matė

ją augančią. Tam tikra prasme jo prašymą ji net palaikė kraujomaišišku. Prisidėjo ir tai, kad ji buvo ką tik netekusi motinos. Ar galima siūlyti tokį dalyką našlaitei? Tiesą sakant, nuo ponios Belmon mirties jau buvo praėję septyni mėnesiai ir šeši – nuo tada, kai jos duktė liovėsi nešioti gedulą. Argumentas jai pasirodė toks menkas, kad ji susuko grimasą.

Klausdama savęs, kokių fantazijų galėjo kilti tokiam senam vyrui, kad jis užsigeidė pamatyti ją nuoga, ji nusirengė ir atsistojė priešais miegamajame stovintį veidrodį. Jai buvo trisdešimt, plokščias pilvas, trikampį dengia švelniai kaštoniniai plaukai. Ji pasisuko šonu. Luizai niekada nepatiko krūtys, atrodė per mažos, bet patiko užpakalis. Buvo paveldėjusi trikampį motinos veidą, aukštus skruostikaulius, švytinčias mėlynas akis ir gražias, truputį atsikišusias lūpas. Keista, nors nemėgo šypsotis ir net maža nebuvo plepė, į akis pirmiausia krisdavo putlios lūpos. Kvartale jos rimtumas buvo aiškinamas tuo, kad jai teko patirti nemažai išmėginimų: 1916 metais žuvo tėvas, po metų – dėdė, o į depresiją linkusi motina didžiausią laiko dalį leisdavo sėdėdama prie lango ir žiūrėdama į kiemą. Pirmas vyras, pažvelgęs į Luizą švelniu žvilgsniu, buvo Didžiojo karo kovotojas sviedinio nukirsta puse veido, – apie kokią vaikystę mes kalbame?

Luiza buvo graži mergina, bet niekada nenorėjo tuo patikėti. „Yra daugybė gražesnių už mane“, – kartodavo ji. Su vaikinais jai sekėsi, „bet su jais sekasi visoms merginoms, tai nieko nereiškia“. Dirbdama mokytoja, nuolat turėdavo gintis nuo lėdančių prie jos kolegų ir direktorių (kartais ir mokinių tėvų), kurie bandydavo koridoriuose švelniai plekštelėti jai per užpakalį, bet tai įprasta, taip buvo visur. Dūsautojų jai niekada netrūko. Vienas jų buvo Armanas. Penkeri metai. Atkreipkit dėmesį, kad tiek laiko buvo susižadėję! Luiza buvo ne iš tų merginų, kurios leistų savo reputaciją skalbti kaimynams! Tos sužadėtuovės buvo įvykių įvykis. Ponia Belmon pasielgė išmintingai leisdama viską organizuoti Armano motinai – sutikti svečius, pavaišinti taure vyno, palaiminti... Daugiau nei šešiasdešimt kviestinių svečių, tarp jų ir į fraką įsispraudęs ponas Žiulis (Luiza vėliau sužinojo, kad fraką jis išsinuomojo teatro dekoracijų ir drabužių parduo-

tuvėje, viskas jam kuo puikiauusiai tiko, išskyrus kelnes, kurias visą laiką timpčiojo aukštyn, tarsi eidamas iš virtuvės); jis avėjo lakuotais bateliais, kuriuose jo suspaustos kojos atrodė it kinų moterų; taigi ponas Žiulis vaidino kilnų savininką, mat buvo uždaręs restoraną ir užleidęs svečiams salę. Luizai buvo į tai nusišpjaut, mat ji skubėjo kuo greičiau atsigulti į lovą su Armanu, kad tas užtaisytų jai mažylį. Bet ji niekada jo nesulaukė.

Tačiau istorija užsitęsė. Kvartale niekas nesuprato. Visi ėmė žiūrėti į sužadėtinius piktu ir įtariu žvilgsniu – gyventi trejus metus nesusituokus?.. To negali būti. Armanas prašė, net primygtinai reikalavo vestuvių, Luiza laukė, kada dings mėnesinės, kad galėtų ištarti „taip“, ir kas mėnesį atsakymą atidėliodavo. Dauguma merginų meldavo dangų, kad tik nepastotų iki vestuvių, o Luiza atvirkiščiai – nebus kūdikio, nebus vestuvių. Bet jo vis nebuvo.

Nevilties apimta, griebėsi paskutinio šiaudo. Kadangi jie negali turėti vaikų, eisią ieškoti į našlaičių namus – ten jų, nelaimėlių, netrūksta. Armanas tokį sumanymą palaikė savo vyriškumo įžeidimu. „Tada kodėl mums nepaėmus šiukšliadėžėse besirausiančio šuns, juk jam taip pat reikia meilės!“ – pasakė. Pokalbis ėmė sukintis spirale, grįždavo prie to paties, jie ginčijosi kaip sutuoktinių pora. Tą dieną, kai ji vėl grįžo prie įvaikinimo klausimo, įsiutęs Armanas išėjo į savo namus ir daugiau nepasirodė.

Luiza pajuto palengvėjimą, nes manė, kad kaltas jis. Kokia tada kilo sumaištis kvartale dėl nutrauktų santykių! „O ką, – šaukė ponas Žiulis, – jei mergaitei jis nepatinka? Jūs norit ją ištekinti prieš jos valią?“ Bet paskui pasivėdėdavo Luizą į šalį. „Klausyk, Luiza, kiekgi tau metų? Tas Armanas neblogas vaikas, ko tu nori dar? – Bet tai sakydavo prislopintu, beveik mikčiojančiu balsu ir pridurdavo: – Vaikas! Bet bus tas vaikas! Tokiems dalykams reikia laiko! – Ir grįždavo į virtuvę. – To be-trūko, kad sugadinčiau bešamelį...“

Ji labiausiai gailėjosi, kad tas Armanas jai nepadarė vaiko. Tai, kas iki šiol buvo tik nepasotintas noras, virto manija. Luiza ėmė geisti kūdikio bet kokia kaina, ir bet kokio, net jei jis

padarytų ją nelaimingą. Pamačius žinduklį vežimėlyje jai suspausdavo širdį. Tada ji prakeikdavo save, imdavo nekęsti, staiga pabUSDavo vidury nakties įsitikinus, kad girdėjo rėkiantį vaiką, paskubom šokdavo iš lovos, išbėgdavo į koridorių, atsitrenkdavo į baldus ir atidarydavo duris. Motina ją ramindavo: „Tai tik sapnas, Luiza“, apkabindama ir palydėdama į lovą, tarsi ji dar būtų maža mergaitė.

Namai buvo liūdni nelyginant kapinės. Luiza, anksčiau užrakinusi kambarį, kurį ketino paruošti kūdikiui, galiausiai ėmė jame miegoti pati, išsitiesusi ant grindų, užsiklojusi paprasta antklode ir pasislėpusi nuo motinos, kuri viską numanė.

Ponia Belmon, kurią dukters manijos varė į nevilgtį, dažnai priglausdavo ją prie krūtinės, glostydavo plaukus, sakydavo ją suprantanti, ir kad yra kitų būdų sėkmingai nugyventi gyvenimą, ne tik gimdyti vaikus, bet lengva kalbėti apie tai, ką turėjai.

– Tai labai neteisinga, – pripažindavo Žana Belmon, – bet... gal tavo prigimtis nori, kad pirma susirastum tam vaikui tėvą...

Patarimas buvo naivus. Motina gamta – visa tai jai taip įkyrėjo mokykloje...

– Taip, žinau, tave tai nervina. Tai, ką aš noriu pasakyti... Na, kartais reikia viską daryti derama tvarka, štai ir viskas. Pirma susirasti vyrą, paskui...

– Bet aš jau vieną turėjau!

– Tikriausiai jis nebuvo idealus.

Tada Luiza ėmė ieškoti meilužių. Slapta. Tai vienur, tai kitur pergulėdavo su vyrais, kurie buvo ne iš jos kvartalo ir ne iš jos mokyklos. Jei vaikinai pamerkdavo jai akį autobuse, ji atsakydavo paslapčiomis taip, kaip jai leisdavo moralė. Po dviejų dienų ji jau gulėdavo aukštiekninka, sukaupusi visą dėmesį į lubų plyšius, tyliai šūkčiodama, o kitą dieną imdavo skaičiuoti dienas iki mėnesinių. „Aš leisiu jam daryti viską“, – kartodavo ji, tarsi pasižadėjimas dėl kūdikio nueiti kryžiaus kelius palengvintų jo atėjimą. Luiza susirgo chroniška liga ir tai suvokė: ji jautėsi apstėta.

Ji vėl sugrįžo į bažnyčią ir ėmė deginti žvakes, išpažino nesamas nuodėmes, kad pelnytų atpirkimą, įsivaizduodavo, kad

maitina kūdikį krūtimi. Kai vienas iš meilužių apžiodavo jos spenelį, ji paplūsdavo ašaromis – tada būtų visiems apskaldžiusi ausis. Parsinešė namo kačiuką ir apsidžiaugė, kad jis niekada nebūna švarus. Ji leisdavo laiką jį šluostydama, trindama, vėdindama, gyvulėlis buvo egoistas, iš karto išsipurvindavo, toks reiklus, kokio jai reikėjo, kad atpirktų tariamą klaidą, kurią įsivaizdavo padariusi, nes buvo sterili. Žana Belmon sakydavo, kad šis katinas – tikras prakeiksmas, bet nieko nedarė, kad jį išvytų.

Išsekusi nuo bėgimo į priekį, Luiza nusprendė pasikonsultuoti su gydytoju ir išgirdo verdiktą: nieko neįmanoma padaryti, tai vamzdelio problema, pasikartojančių salpingitų pasekmė. Tarsi atsitiktinai tą patį vakarą priešais „Mažąją bohema“ buvo sutraiškytas jos katinas, ačiū Dievui, atsikratėm, pasakė ponas Žiulis.

Luiza liovėsi sanguliauti su vyrais ir tapo irzli. Naktį daužydavo galvą į sieną, ėmė savęs nekęsti. Žiūrint į veidrodį jai atrodė, kad jos veide atsiranda vos pastebimų tikų, jis atrodo sudirgęs ir įsitempęs, kokie būna nusivylusių, vaikų neturinčių moterų veidai. Bet kitoms moterims aplinkui, pavyzdžiui, jos kolegei Edmondai ar poniai Kruazė, laikančiai tabako kioską, regis, buvo nusispjaut, kad neturi vaikų. O štai Luiza jautėsi pažeminta.

Jos gniaužiamas pyktis gąsdino vyrus. Net restorano klientai, kurie anksčiau nesivaržydavo, dabar bijodavo ją kepštelėti tarp staliukų. Atrodė šalta ir atžari. Mokykloje už nugaros visi ją vadino Džokonda, ir jai buvo nemalonu. Kad nubaustų savo moteriškumą ir taptų neprieinama, ji labai trumpai nusikirpo plaukus. Bet sukūrė dar vieną paradoksą – su šia šukuosena atrodė tokia graži, kokia niekada nebuvo. Kartais Luiza baimindavosi, kad gali pradėti nekęsti vaikų ir atrodyti kaip ponია Giueno, tikra pamišėlė, kuri išsikviesdavo prie lentos neklaužadas berniukus ir nutraukdavo jiems kelnes, o per pertraukas mergaitėms įsakydavo stovėti kaip įbestoms tol, kol jos prisiusiodavo į kelnaites.

Stovėdama nuoga priešais veidrodį, Luiza perkratinėjo savo mintis. Gal todėl, kad jokių santykių su vyrais dabar neturėjo,

staiga jai toptelėjo: kad ir koks amoralus buvo to gydytojo pasiūlymas, jis paglostė jos savimylą.

Vis dėlto kitą šeštadienį ji pajuto palengvėjimą. Tikriausiai jis taip pat suprato, kokia nepadori padėtis, ir savo prašymo nepakartoto. Maloniai nusišypsojo, padėkojo už aptarnavimą bei ropinę ir kaip paprastai įniko į „Paris-Soir“. Luiza, kuri iš tikrųjų niekad į jį nežiūrėjo, dabar pasinaudojo proga smulkiau jį patyrinėti. Taip, praėjusią savaitę ji iš karto nereagavo todėl, kad jis neatrodė nei įtartinas, nei keliantis nerimą. Veidas raukšlėtas, pailgas ir pavargęs. Ji jam davė septyniasdešimt, bet niekada negebėdavo tiksliai įvertinti žmonių amžiaus, dažniausiai apsirikdavo. Praėjus gerokai laiko, ji prisimins, kad tada daktaras jai atrodė panašus į etruską. Šis žodis ją pribloškė, mat buvo neįprastas. Ji norėjo pasakyti „romėniškas“ dėl didelės, truputį kuprotos nosies.

Ponas Žiulis, sujaudintas gandų, kad už komunistų propagandą greitai būsią baudžiama mirties bausme, siūlė praplėsti diskusiją. („Į giljotiną aš taip pat pasiųščiau ir jų advokatus... Juk tai tiesa, ar ne!“) Luiza greta kraustė staliuką, daktaras atsistojo ketindamas išeiti.

– Aš, žinoma, jums sumokėsiu, tik pasakysit, kiek norit. Dar kartą sakau: aš tik noriu į jus pažiūrėti, nebijokit.

Jis užsisėgė paskutinę apsiausto sagą, užsidėjo skrybėlę, nusišypsojo ir ramiai išėjo vos mostelėjęs ranka ponui Žiuliui, kuris tuo metu liejo tulžį dėl pono Torezo pabėgimo („Tas galvijais tikriausiai Maskvoj! Aš pastatyčiau jį prie sienos ir sušaudyčiau!“). Netikėtai užklypta pakartotinio pasiūlymo, Luiza vos neišmetė padėklo. Ponas Žiulis pakėlė akis.

– Luiza, ar kas negerai?

Kitą savaitę pyktis vėl sukilo, ji pasakys tam sukriošėliui, ką mano! Siusdama iš nekantrumo, ji sulaukė šeštadienio, bet kai pamatė žengiantį į restoraną, jis pasirodė jai toks senas ir silpnas... Aptarnaudama klientus ji visą laiką ieškojo tinkamo žodžio ir dėl kokios priežasties jos įniršis taip atslūgo. O atslūgo

todėl, kad daktaras vėl atrodė pasitikintis savimi. Jo pasiūlymas ją sutrikdė, o jis, atrodė, nė akimirkos juo nesuabejojo. Nusišypsavo, paprašė dienos deserto, suvalgė jį, perskaitė savo laikraštį, susimokėjo ir prieš išeidamas:

– Ar pagalvojote? – paklausė švelniu balsu. – Kiek norite?

Luiza žvilgtelėjo į poną Žiulį ir susigėdo, kad prie lauko durų tyliai kalbasi su senuoju daktaru.

– Dešimt tūkstančių frankų, – sviedė tarsi įžeidimą.

Ji paraudo. Nesąmonė, tokia suma nepriimtina.

Daktaras linktelėjo galvą, tarsi sakydamas „suprantu“, susisagstė paltą ir užsivožė skrybėlę.

– Gerai.

Paskui išėjo.

Ponas Žiulis paklausė:

– Ar tik neturi bėdų su daktaru?

– Ne, kodėl?

Ji neapibrėžtai mostelėjo ranka. Ne, nieko.

Suma ją išgąsdino. Baigdama darbą pabandė sudaryti sąrašą dalykų, kuriuos galėtų pasidovanoti už dešimt tūkstančių. Ji suvokė, jog ketina sutikti, kad vyras jai sumokėtų už tai, kad nusirengtų. Ji kekšė. Nuo šio prisipažinimo Luizai palengvėjo. Jis derėjo su nuomone, kurią ji buvo susidariusi apie save. Norėdama nusiraminti, kitomis akimirkomis ji tikindavo save, kad rodytis nuogai nėra blogiau nei nusirengti pas gydytoją. Viena jos kolegė pozuodavo nuoga akademijoje ir sakydavo, kad jai tik būdavo nuobodu ir ypač bijodavo sušalti.

Dešimt tūkstančių frankų... Ne, tai neįmanoma ir tikriausiai čia ne vien už nusirengimą... Užsimanytų dar ko nors. Už tokią kainą galėtų paprašyti... Bet Luiza nenutuokė, ko vyras galėtų reikalauti už tokią sumą.

Gal gydytojas padarė tą pačią išvadą, nes apie tai daugiau neužsiminė. Praėjo šeštadienis. Paskui kitas. Trečias. Luiza svarstė, ar tik nebus užsiprašiusi per daug pinigų. Gal gydytojas susirado kitą merginą, sukalbamesnę? Ji išišeidė. Nustebo pastebėjusi, kad lėkštę ant stalo deda kažkaip šiurkščiau, kai

jis kreipiasi, ji tik kažką burbteli kimiu balsu, žodžiu, ima elgtis kaip padavėja, kurios neapkęstų, jei pati būtų klientė.

Luiza buvo bebaigianti tarnybą ir kempine šluostė staliuką. Iš tos vietos buvo matyti jos namas Pero akligatvyje. Prie gatvės kampo ji pastebėjo daktarą, kuris rūkė cigaretę ir buvo panašus į ramiai kažko laukiantį žmogų.

Kiek įstengdama ji tempė laiką, bet kad ir kiek temptum, kiekvienas darbas turi pabaigą. Ji apsivilko paltą ir išėjo. Neaiškiai tikėjosi, jog gydytojas pavargs laukti, bet žinojo, kad taip nebus.

Luiza nužingsniavo prie jo. Daktaras maloniai nusišypsojo. Jai pasirodė dar mažesnis nei restorane.

– Luiza, kur jūs pageidautumėte, kad tai įvyktų? Jūsų namuose ar mano?

Pas jį, žinoma, ne. Per daug rizikinga. Beje, jos namuose irgi ne. Ką pagalvotų kaimynai?.. Ji beveik jų neturėjo, bet tai buvo principo klausimas. Tad ne.

Jis pasiūlė viešbutį. Tai panėšėjo į viešnamį, ir ji sutiko.

Tikriausiai buvo viską numatęs, nes padavė užrašų knygelės lapą.

– Tada penktadienį, ar jums tinka? Apie aštuonioliktą. Užsakyti Tirijono vardu, pavardė užrašyta lapelyje.

Jis vėl susikišo rankas į kišenes.

– Ačiū, kad sutikot, – pridūrė.

Luiza akimirką stovėjo su lapeliu rankoje. Paskui įsidėjo jį į rankinę ir grįžo namo.

Toji savaitė jai buvo tikra golgota. Eiti, neiti? Ji keisdavo nuomonę dešimt kartų per dieną, dvidešimt kartų per naktį. O jeigu viskas baigtųsi blogai? Toji įstaiga – Aragono viešbutis – buvo keturioliktajame rajone, ir ketvirtadienį ji patraukė jos apžiūrėti. Kaip tik stovėjo priešais, kai užkavė sirenos. Oro pavojus. Akimis Luiza ėmė ieškoti slėptuvės.

– Eikit čia...

Iš viešbučio lėtai nepatenkintais veidais ėjo klientai. Sena moteris paėmė jai už rankos. „Štai čia, šalia durys.“ Laiptai vedė į

rūsius. Kažkas uždegė žvakes. Niekas nenustebo, kad ant peties ji neturi dujokaukės, jos neturėjo kas antras žmogus. Šis viešbutis tikriausiai teikia nakvynę ir pusryčius, todėl žmonės vieni kitus pažinojo. Iš pradžių jie įsmeigė akis į Luizą, bet netrukus vyras su užkritusiu ant kelių diržu išsitraukė kortas, jauna pora – šaškių lentą, ir daugiau niekas nekreipė į ją dėmesio. Išskyrus viešbučio savininę, nenusakomo amžiaus moterį paukščio galva, įtartinai juodais, panašiais į peruką plaukais, pilkomis ir plienas akimis, liesą ir gležną kūną apsigobusią nėrinių šydu. Kai ji atsisėdo, Luiza iškart nuspėjo, kokie smailūs jos keliai po suknele, – taigi ją nužiūrino tik viešbučio savininkė, tikriausiai naujų veidų čia matydavo nedažnai. Oro pavojus baigėsi greit, visi ėmė lipti laiptais į lauką. „Pirma moterys“, – pasakė storas vyras, galėjai numanyti, kad tuos pačius žodžius jis ištaria kiekvieną kartą, todėl atrodė panašus į džentelmeną. Luizos niekas neužkalbino. Ji padėjo viešbučio savininkei, ir ši nulydėjo ją akimis. Luiza pajuto jos žvilgsnį, bet kai atsisuko, gatvė buvo tuščia.

Kitą dieną valandos ėmė bėgti beprotišku greičiu. Buvo nusprendusi, kad neis, bet po pamokų grįžusi namo persirengė. Ir septynioliktą valandą visa drebėdama iš baimės išėjo iš namų.

Jau žengdama pro duris grįžo atgal, ištraukė virtuvės stalčių, griebė mėsinį peilį ir įsikišo į rankinę.

Viešbučio priimamajame savininkė ją atpažino ir akivaizdžiai nustebo.

– Tirijonas, – paprastai pasakė Luiza.

Senė padavė jai raktą ir parodė į laiptus.

– Trys šimtai vienuoliktas. Ketvirtas aukštas.

Luiza ėmė tąsyti vemti.

Aplink buvo ramu, tylu. Ji niekada nebuvo įkėlusį kojos į viešbutį, tai ne ta vieta, į kurią vaikščiotų Belmonai, tai turtuoliams skirta vieta, žodžiu, kitiems, tiems, kurie gali atostogauti arba žengti koja kojon su gyvenimu. „Viešbutis“ jai buvo egzotiškas žodis, „rūmų“ sinonimas, arba, nelygu kaip ištarsi,

„viešnamio“ sinonimas, – tai vietos, kuriose nė vienas Belmonas nesilankydavo. O štai Luiza lipa jo laiptais. Koridoriuje kilimas nudrengtas, bet švarus. Pridususi nuo pastangų, ilgai stovėjo prie durų, telkdama visas jėgas, kad išdrįstų pabelsti. Kažkur pasigirdo neaiškus bruzdesys, ji išsigando, griebė už durų rankenos, pasuko ją ir įėjo.

Daktaras buvo su apsiaustu ir sėdėjo ant lovos, kaip kokioje laukimo salėje. Buvo ramus. Luizai jis pasirodė siaubingai senas, ir ji suprato, kad peilio tikrai neprireiks.

– Labą vakarą, Luiza.

Švelnus balsas. Ji neįstengė nieko atsakyti, gerklėje jai įstrigo kamuolys.

Kambaryje stovėjo lova, staliukas, kėdė, komoda, ant jos ji pamatė storą voką. Daktaro lūpomis nuslinko lengva draugiška šypsena, jis truputį palenkė galvą, tarsi norėdamas ją nuraminti, bet Luiza jau nebijojo.

Važiuodama čia ji apsisprendė. Iš pradžių pasakysianti, kad darys tik tai, kas sutarta, jokių būdu jis neliesiės jos, jei pasikvietė ją tik dėl to, ji iškart išeisianti. Paskui suskaičiuosianti pinigus, ji nenori, kad... Bet dabar, šiame tokiame mažame kambarėlyje, ji suprato, kad jos įsivaizduotas scenarijus visiškai netinka, kad viskas vyks paprastai ir ramiai.

Luiza mindžikavo nuo kojos ant kojos, o kadangi nieko nevyko, metė žvilgsnį į voką, tarsi ieškodama padrąsinimo, žengė žingsnį atgal, pakabino paltą ant durų kablo, nusiavė batelius ir, kiek padvejojusi, iškėlusi ir sukryžiuavusi rankas virš galvos, nusitraukė suknelę.

Ji būtų norėjusi, kad jis padėtų, pasakytų, ką ji turi daryti. Kambaryje tvyrojo gūdi slegianti tyla. Akimirką jai toptelėjo, kad tuoj nualps. Jeigu jai pasidarys bloga, ar jis tuo pasinaudos?

Ji stovėjo, jis tebesėdėjo ant lovos, bet ši padėtis nesuteikė jam jokio pranašumo. Senio stiprybė buvo jo inercija.

Jis tik žiūrėjo į ją ir laukė.

Kai ji liko su apatiniais, jis tebelaikė rankas kišenėse, atrodė, jam šalta.

Norėdama nusiraminti, ji pabandė surasti įprastų pažįstamo kliento bruožų, bet jai nepavyko.

Praėjus dviem ar trimis ilgomis ir neįdomioms minutėms, susizgribusi, kad turi ką nors daryti, ji sukryžiuo rankas už nugaros ir atsisagstė liemenėlę.

Vyro žvilgsnis pakilo iki jos krūtinės, tarsi pritrauktas šviesos, ir nors nekrustelėjo nė vienas jo veido bruožas, jai pasirodė, kad juo praslinko jaudulio šešėlis. Ji pažvelgė į savo krūtis, į rausvus spenelius ir pajuto neaiškų skausmą.

Luiza panoro viską baigti. Tada pasiryžo, nusimovė ir nūmetė ant grindų kelnaites. Nežinodama, ką daryti su rankomis, susidėjo jas už nugaros.

Seno vyro žvilgsnis, kupinas švelnios glamonės, nuslinko žemyn ir sustojo Luizos papilvėje. Prabėgo kelios ilgos sekundės. Jo jausmų buvo neįmanoma nuspėti, tik iš jo veido ir kūno sklido kažkoks nenusakomas ir begalinis liūdesys.

Ji intuityviai suprato, kad turi nususukti. Gal tiesiog norėjo išvengti kažkokios širdį draskančios padėties.

Ji apsisuko ant kairės kojos, ir kelias sekundes stovėjo įsmėigusi akis į truputį pakrypusią jūrą vaizduojančią graviūrą, kabančią ant sienos virš komodos. Jai pasirodė, kad ant savo užpakalio pajuto jo žvilgsnį. Paskutinį kartą susigėdusi ir išsigandusi, kad jis gali ištiesti ranką ir pabandyti ją paliesti, atsisuko į jį.

Kaip tik tuo metu daktaras išsitraukė iš kišenės pistoletą ir šovė sau į galvą.

Žmonės rado Luizą susirietusią, gulinčią nuogą ant grindų, išsigandusią, drebančią ir tampomą mėšlungio, o šonu ant lovos gulintis senas vyras, kurio kojos kaboją per kelis centimetrus nuo grindų, regėjosi, buvo prigulęs valandėlę pasnausti. Be abejo, sutrikęs, kad Luiza gręžiasi į jį, šaudamas jis nuleido ginklą. Pusė jo veido buvo kulkos nuplėšta, ant lovatiesės plėtėsi kraujo dėmė.

Kažkas iškvietė policiją. Iš gretimo kambario atlėkė klientas. Išvydęs nuogut nuogutėlę jauną moterį, jis nežinojo, kaip ją pa-

kelti. Už ko paimti? Gal už pažastų? O gal už kojų? Kambarėlyje tvyrojo stiprus sudegusio parako kvapas, bet klientas labiausiai sutriko išvydęs kraują, kuriuo ji buvo apsitaškusi.

Stengdamasis nežiūrėti į lovą, jis atsiklaupė prie Luizos, uždėjo ranką ant šalto it ledas peties. Ji buvo šalta lyg marmuras, bet visą laiką mėšlungiškai drebėjo kaip stipraus vėjo blaškoma paklodė.

Jis pagaliau suėmė ją už pažastų, pastatė ant kojų ir sukaupęs visas jėgas prilaikė, kad nepargriūtų.

– Na, – ramino ją, – viskas bus gerai.

Ji nuleido akis į tįsantį ant lovos senį.

Vyras tebekvėpavo. Pakeldavo ir nuleisdavo vokus, įsistebeilydavo į lubas tarsi išgirdęs triukšmą ir svarstydamas, iš kur jis sklinda.

Tą akimirką Luizai pasimaišė protas. Ji siaubingai suriko, ėmė blaškytis, tarsi su paklaikusiu katinu į maišą įkišta ragana. Išbėgo iš kambario ir nulėkė žemyn laiptais.

Pirmame aukšte buvo pilna žmonių. Išgąsdinti šūvio, klientai ir kaimynai staiga pamatė nuogą Luizą, rėkiančią ir stumdančią žmones.

Pro viešbučio duris ji išlėkė lauk.

Keliais žingsniais pasiekusi Monparnaso bulvarą, leidosi bėgti.

Praeiviai išvydo ne nuogą merginą, o pamėklę, kuri aptekusi kraujais ir beprotės žvilgsniu bėgo zigzagais, svyruodama į šalis, vairuotojai svarstė, ar staiga ji nesumanys pereiti gatvės, pulti po automobilio ratais, jie sulėtindavo greitį, autobusai sustodavo, kažkoks vyras sušvilpė nuo platformos, staiga pasigirdo automobilių signalai, bet ji nieko negirdėjo, ėjo greitais žingsniais, basa, stubbindama sutiktus praeivius. Visą laiką mosavo rankomis, tarsi vaikydamą įsivaizduojamus vabzdžių spiečius ir žengdama šaligatviu vingiuota trajektorija; štai dabar praėjo vitriną, toliau aplenkė autobusų stotelę, klupčiojo, žmonės užleisdavo jai kelią, bet niekas nežinojo, ką daryti.

Visas bulvaras buvo susijaudinęs. Kas ji? – kažkas paklausė. Tikriausiai pabėgusi iš kur nors, reikėtų ją sustabdyti... Bet Lui-

za, praėjusi pro šalį, jau traukdavo Monparnaso sankryžos link. Dar buvo labai šalta, čia vienur, čia kitur ant jos kūno jau pasirodė mėlyni ratilai. Ji panėšėjo į pamišėlę, atrodė, tuoj iš orbitų jai iššoks akys.

Ant šaligatvio sena liesa moteris su turbanu ant galvos, koją paprastai dėvi durininkės, pamačiusi ją iš karto prisiminė maždaug tokio pat amžiaus savo dukterėčią.

– Ji staiga sustojo, tarsi nežinodama, kur eiti. Ilgai negalvojusi, nusivilkau paltą ir užmečiau jai ant pečių. Ji pažvelgė į mane ir griuvo priešais kaip maišas, aš nežinojau, kaip ją suturėti, laimė, žmonės man padėjo. Vargšėlė buvo tokia sušalusi...

Grupė žmonių patraukė policijos dėmesį, vienas tvarkos sergėtojas paliko dviratį ant šaligatvio ir alkūnėmis prasiskynė kelią per knibždantį ir įvykį aptarinėjantį būrelį.

Jis išvydo tupinčią ant žemės susigūžusią jauną moterį, užsimetusią paltą ant nuogo kūno, besišluostančią atgalia ranka krauju išteptą veidą ir sunkiai, tarsi gimdytų, šnopusiančią.

Luiza pakėlė akis, pirma pamatė kepurę, paskui uniformą.

Ji nusikaltėlė ir tuojau bus suimta.

Išsigandusi apsidairė.

Tarsi tvykstelėjus žaibui, vėl išgirdo šūvio garsą ir pajuto parako kvapą. Iš dangaus nusileido kruvinas šydas ir atskyrė ją nuo pasaulio.

Ji ištiesė rankas, suriko.

Ir nualpo.